
Imperfectum i perfectum w 7 dni

Zeszyt ćwiczeń z niderlandzkiego dla Polaków

Spis treści

1. Jak korzystać z tego zeszytu	5
2. Dzień 1. Imperfectum czasowników regularnych	9
Reguła 't kofschip	9
Wyjątek: czasowniki na -ven i -zen	11
Przeczenie i pytania w imperfectum	13
Ćwiczenia	14
1. Rozpoznaj kofschip	14
2. Uzupełnij imperfectum liczby pojedynczej	14
3. Liczba pojedyncza czy mnoga	15
4. Wyjątki -ven/-zen	15
5. Swobodne zdania	15
Odpowiedzi	15
3. Dzień 2. Perfectum czasowników regularnych	17
Budowa: ge- + rdzeń + -t/-d	17
Przedrostki: kiedy ge- wypada, a kiedy wchodzi w środek	18
Czasowniki na -eren: zapożyczone, ale regularne	20
Czasowniki zwrotne w perfectum	21
Ćwiczenia	22
6. Zbuduj imiesłów	22

7.	Nierozdzielny czy rozdzielny	22
8.	Znajdź błąd	22
9.	Pełne zdania	22
10.	Swobodna produkcja	23
	Odpowiedzi	23
4.	Dzień 3. Hebben czy zijn?	25
	Domyślnie hebben	25
	Zijn: ruch z celem, zmiana stanu, kilka stałych czasowników	26
	Hebben i zijn w zdaniu podrzędnym: pozycja nie zmienia wyboru	29
	Ćwiczenia	30
11.	Hebben czy zijn: czasowniki stałe	30
12.	Ruch z celem czy bez	30
13.	Przechodni czy nie	31
14.	Znajdź i popraw błąd	31
15.	Swobodne zdania	31
	Odpowiedzi	31
5.	Dzień 4. Najczęstsze czasowniki nieregularne	33
	Dlaczego te czasowniki łamią obie reguły	33
	Czasowniki codzienne i ruchu	35
	Czasowniki mowy, myśli i codziennych czynności	36
	Czasowniki działania i zmiany	37
	Czasowniki modalne i pomocnicze	38
	Czasowniki modalne w perfectum: bezokolicznik zamiast imie- słowu	39
	Ćwiczenia	41
16.	Rozpoznaj wzorzec	41
17.	Uzupełnij imperfectum	41

18.	Uzupełnij voltooid deelwoord	41
19.	Zły czasownik, dobra reguła	42
20.	Pełne zdania	42
	Odpowiedzi	42
6.	Dzień 5. Kiedy imperfectum, a kiedy perfectum	44
	Pytanie, które dotąd omijaliśmy	44
	Narracja kontra rozmowa	45
	Słowa-sygnały	47
	Ćwiczenia	49
21.	Fakt czy opowieść	49
22.	Dokończ opowiadanie	49
23.	zijn/hebben/modalne w rozmowie	50
24.	Wybierz formę i uzasadnij	50
25.	Swobodna narracja	50
	Odpowiedzi	50
7.	Dzień 6. Szyk zdania z perfectum	52
	Imiesłów na końcu zdania głównego	52
	Zdania podrzędne: wszystko na koniec	53
	Przeczenie i pytania	54
	Zdania względne: ta sama reguła co po omdat	56
	Krótką uwagę o stronie pasywnej	56
	Ćwiczenia	57
26.	Ułóż zdanie główne	57
27.	Zbuduj pytanie	57
28.	Zdanie podrzędne	57
29.	Znajdź błąd w szyku	58
30.	Swobodne zdania	58

Odpowiedzi	58
8. Dzień 7. Powtórka i test	60
Sześć reguł w jednym miejscu	60
Test końcowy	62
31. 't kofschip pod presją	62
32. Nieregularne bez odpowiedzi	62
33. Hebben czy zijn: test	63
34. Imperfectum czy perfectum: test	63
35. Szyk pod kontrolą	63
36. Opowiadanie końcowe	63
Odpowiedzi	64

Jak korzystać z tego zeszytu

TEN zeszyt uczy jednej rzeczy: jak wybrać i poprawnie zbudować niderlandzki czas przeszły. Nie całej gramatyki, nie słownictwa od zera, tylko dwóch form, które najczęściej mylą Polacy uczący się niderlandzkiego na poziomie A2–B1: *imperfectum* (onvoltooid verleden tijd) i *perfectum* (voltooid tegenwoordige tijd). Jeśli potrafisz już budować zdania w czasie teraźniejszym i znasz podstawowe słownictwo, jesteś gotowy.

Materiał rozłożony jest na siedem dni. Każdy dzień ma tę samą budowę, dzięki czemu po drugim dniu nauki wiesz, czego się spodziewać:

1. krótkie wyjaśnienie reguły po polsku, zawsze z niderlandzkim przykładem i jego polskim tłumaczeniem,
2. tabela odmian albo tabela porządkująca regułę,
3. cztery do sześciu ćwiczeń, od rozpoznawania formy do swobodnego układania zdań,
4. sekcja *Odpowiedzi* z pełnym kluczem do wszystkich ćwiczeń danego dnia.

 Rozwiązuj na papierze, sprawdzaj dopiero potem

Zapisz odpowiedź, zanim zerkniesz do klucza. Czas przeszły w niderlandzkim to w dużej mierze pamięć mięśniowa ręki, nie wiedza teoretyczna,

więc samo przeczytanie reguły nic nie da, jeśli nie napiszesz własnoręcznie kilkudziesięciu zdań.

Ćwiczenia w całej książce są numerowane jednym, ciągłym licznikiem, od Ćwiczenia 1 w dniu pierwszym do ostatniego ćwiczenia testu w dniu siódmym. Dzięki temu w dowolnym momencie możesz odnieść się do konkretnego numeru, zamiast szukać go po dniach i podpunktach.

Stam

Rdzeń czasownika, czyli bezokolicznik bez końcówki *-en*. Dla *werken* (pracować) rdzeń to *werk*, dla *maken* (robić) to *maak*. Rdzeń jest punktem wyjścia dla obu czasów przeszłych: dokładamy do niego końcówkę imperfectum albo łączymy go z *ge-* i końcówką perfectum.

Jeden rdzeń, dwie decyzje, które musisz podjąć w każdym zdaniu o przeszłości: którą końcówkę dodać do rdzenia (regułę na to poznasz w Dniu 1. i 2.) oraz czy czasownik pomocniczy w perfectum to *hebben* czy *zijn* (Dzień 3.). Dzień 4. porządkuje najczęstsze czasowniki, które łamią obie reguły po swojemu. Dzień 5. odpowiada na pytanie, którego czasu w ogóle użyć. Dzień 6. pokazuje, gdzie w zdaniu łąduje imiesłów. Dzień 7. to powtórka i test.

Każdy dzień powinien zająć ci od trzydziestu do sześćdziesięciu minut, w zależności od tego, jak szybko piszesz. Nie ma sensu robić dwóch dni naraz. Reguła z Dnia 3. (*hebben* czy *zijn*) ma sens tylko wtedy, gdy masz już zautomatyzowaną budowę imiesłowu z Dnia 2., a reguła z Dnia 5. (który czas wybrać) zakłada, że obie formy budujesz już bez wahania. Jeśli

po rozwiązaniu ćwiczeń danego dnia robisz więcej niż jeden błąd na trzy, wróć do teorii tego dnia, zanim pójdziesz dalej, bo kolejny dzień i tak zakłada, że poprzedni już działa.

Dlaczego akurat Polakom ten temat sprawia tyle trudności? Polski i niderlandzki to języki z różnych rodzin, ale oba mają czas przeszły budowany opisowo z czasownikiem pomocniczym, tyle że polski „zrobiłem” nie wymaga wyboru pomocniczego, a niderlandzkie perfectum wymaga go przy każdym zdaniu. Do tego polski rozróżnia dokonaność i niedokonaność samym czasownikiem („robiłem”, „zrobiłem”), a niderlandzki tym samym czasownikiem opisuje obie sytuacje i rozróżnia je wyłącznie czasem (imperfectum albo perfectum). Efekt: intuicja, która działa bezbłędnie w ojczystym języku, w niderlandzkim regularnie podsuwa złą formę. Ten zeszyt nazywa każdą z tych pułapek osobno, zamiast zakładać, że „jakoś wyczujesz”.

Sekcja *Odpowiedzi* na końcu każdego dnia nie podaje tylko gotowej formy. Przy ćwiczeniach, w których łatwo się pomylić, dodaje też krótkie uzasadnienie po polsku. Jeśli twoja odpowiedź różni się od klucza, nie przechodź dalej, zanim nie zrozumiesz, dlaczego klucz wybrał tę, a nie inną formę: samo zapamiętanie „poprawnej” odpowiedzi do tego jednego zdania nie pomoże przy następnym, innym zdaniu z tą samą regułą.

💡 Co z trzecim czasem przeszłym?

Niderlandzki ma jeszcze pluperfectum, czas zaprzeszły: *ik had gewerkt* (pracowałem, zanim coś innego się stało), ale to zeszyt o imperfectum i perfectum, nie o pluperfectum. Zbudujesz je bez problemu samodzielnie, gdy

opanujesz te dwa, bo pluperfectum to po prostu imperfectum czasownika *hebben/zijn* plus ten sam imiesłów, którego uczysz się tutaj.

 „Przecież po polsku to jedno słowo”

Polskie „zjadłem” nie rozróżnia dwóch niderlandzkich konstrukcji: *ik at* i *ik heb gegeten*. To największa pułapka tego zeszytu: każda reguła w nim odpowiada na pytanie, którą z tych dwóch form wybrać, nie tylko jak ją zbudować. Trzymaj to pytanie w głowie przy każdym ćwiczeniu.

 Przed startem

- ☐ Masz zeszyt i coś do pisania, bo ćwiczenia rozwiązujesz pisemnie, nie w głowie
- ☐ Znasz już odmianę czasowników w czasie teraźniejszym
- ☐ Rozumiesz pojęcie „rdzenia” (stam) wyjaśnione powyżej
- ☐ Wiesz, że licznik ćwiczeń jest jeden, wspólny dla całej książki
- ☐ Zaplanowałaś siedem sesji nauki, nie jedną

Dzień 1. Imperfectum czasowników regularnych

Reguła 't kofschip

Wyobraź sobie, że opowiadasz koleżance, co robiłeś wczoraj: „Pracowałem do późna, potem posprzątałem kuchnię i zadzwoniłem do rodziców”. Po niderlandzku każde z tych trzech zdań wymaga innej końcówki czasu przeszłego, a decyduje o tym jedna, bardzo konkretna litera na końcu rdzenia.

Dla czasowników regularnych (zwakke werkwoorden) obowiązuje reguła znana jako *'t kofschip*. Weź rdzeń czasownika i sprawdź jego ostatnią literę:

- jeśli rdzeń kończy się na **t, k, f, s, ch** albo **p**, dodajesz **-te** (liczba mnoga: **-ten**);
- w każdym innym przypadku dodajesz **-de** (liczba mnoga: **-den**).

't kofschip

Mnemotechnika na sześć spółgłosek bezdźwięcznych: t, k, f, s, ch, p, które razem tworzą sztuczny wyraz „'t kofschip” (statek handlowy). Jeśli rdzeń czasownika kończy się na jedną z nich, imperfectum i perfectum dostają „-t”; jeśli nie, dostają „-d”.

Przykłady: *werken* (pracować) ma rdzeń *werk*, kończy się na *k*, czyli jest w 't kofschip, więc: *ik werkte*, *wij werkten* (pracowałem, pracowaliśmy). *wonen* (mieszkać) ma rdzeń *woon*, kończy się na *n*, więc: *ik woonde*, *wij woonden* (mieszkałem, mieszkaliśmy).

Tabela 2.1: Imperfectum regularne: pełna odmiana na przykładzie *werken* i *wonen*

Osoba	<i>werken</i> (-te)	<i>wonen</i> (-de)
ik	werkte	woonde
jij / u	werkte	woonde
hij / zij / het	werkte	woonde
wij / jullie / zij	werkten	woonden

Zauważ, że w imperfectum liczba pojedyncza nie ma żadnej końcówki osobowej: *ik*, *jij* i *hij* dostają identyczną formę. To różni imperfectum od czasu teraźniejszego i jedna mniej rzecz do zapamiętania.

Przejdźmy przez jeszcze kilka przykładów krok po kroku, bo to jedyny sposób, żeby reguła stała się odruchem. *Kloppen* (stukać), rdzeń *klop*, ostatnia litera *p*, jest w 't kofschip, więc *ik klopte*. *Luisteren* (słuchać), rdzeń *luister*, ostatnia litera *r*, poza 't kofschip, więc *ik luisterde*. *Fietsen* (jeździć na rowerze), rdzeń *fiets*, ostatnia litera *s*, w 't kofschip, więc *ik fietste*. Zwróć uwagę, że w tym ostatnim przykładzie rdzeń już kończy się na *s*, więc końcówka *-te* dodaje drugie *t* obok istniejącego *s*: *fiets* + *te* = *fietste*, nie *fietsde*.

 Rozmowa o wczorajszym wieczorze

Anna: Wat deed je gisteravond? (Co robiłaś wczoraj wieczorem?)

Marek: Ik werkte tot laat, en daarna kookte ik snel iets. (Pracowałem do późna, a potem szybko coś ugotowałem.)

Anna: Kookte je alleen, of hielp iemand? (Gotowałaś sama, czy ktoś pomagał?)

Marek: Ik kookte alleen, mijn huisgenoot studeerde de hele avond. (Gotowałem sam, mój współlokator uczył się cały wieczór.)

Czasowniki *werkte*, *kookte*, *studeerde* to regularne imperfectum: *werk* i *kook* kończą się na spółgłoski z 't kofschip (k), więc -te; *studeer* kończy się na r, poza 't kofschip, więc -de.

 „Soft ketchup” po angielsku, „kofschiptaxi” po niderlandzku

Jeśli trudno ci zapamiętać t, k, f, s, ch, p jako zestaw, spróbuj złożyć je w jedno słowo, które sam wymyślisz i które będzie się dobrze wymawiało, na przykład „Kofschiptaxi” albo angielskie „soft ketchup” (zawiera dokładnie te same spółgłoski bezdźwięczne, tylko w innej kolejności). Mnemotechnika ma działać na ciebie, nie na podręcznik.

Wyjątek: czasowniki na -ven i -zen

Jest jedna grupa czasowników, w której reguła 't kofschip zawodzi na pierwszy rzut oka: *leven* (żyć), *geloven* (wierzyć), *reizen* (podróżować), *verhuizen* (przeprowadzać się). Ich rdzenie to *leef*, *geloof*, *reis*, *verhuis*, kończą się na f albo s, więc z czystej reguły wynikałoby -te. Mimo to poprawne formy to *leefde*, *geloofde*, *reisde*, *verhuisde*, z -de.

Powód: w bezokoliczniku tych czasowników jest *v* albo *z* (*leven*, *reizen*), a nie *f/s*. Litery *v* i *z* nigdy nie stoją na końcu sylaby w niderlandzkim, więc w rdzeniu zamieniają się na *f/s* tylko w zapisie. Gramatycznie wciąż „liczą się” jako dźwięczne *v/z*, czyli poza ’t kofschip.

⚠ Najczęstszy błąd: stosowanie ’t kofschip „na ucho”

Polacy regularnie piszą *reiste* albo *verhuiste*, bo rdzeń *reis/verhuis* wygląda jak kandydat na „-te”. Zawsze sprawdzaj bezokolicznik, nie rdzeń: jeśli bezokolicznik kończy się na *-ven* albo *-zen*, forma przeszła ma *-de*, niezależnie od tego, na co kończy się zapisany rdzeń.

Tabela 2.2: Najczęstsze czasowniki na *-ven* i *-zen*

Bezokolicznik	Znaczenie	Imperfectum (ik)
leven	żyć	leefde
geloven	wierzyć	geloofde
beloven	obiecywać	beloofde
reizen	podróżować	reisde
verhuizen	przeprowadzać się	verhuisde

Uwaga na jeden fałszywy przyjaciel: *bewijzen* (dowodzić) kończy się też na *-zen*, ale jest czasownikiem nieregularnym (*bewees*, *bewezen*, z tym samym wzorcem zmiany samogłoski *ij*→*e*, który poznasz w Dniu 4.), nie regularnym z tej grupy. Sama końcówka bezokolicznika na *-ven/-zen* nigdy nie gwarantuje regularności. Musisz wiedzieć, które konkretne cza-

sowniki są regularne (leven, geloven, beloven, reizen, verhuizen), a które tylko wyglądają podobnie.

Ta sama wisząca para *v/f* i *z/s* pojawia się w niderlandzkim regularnie, nie tylko w czasie przeszłym: porównaj liczbę mnogą *brief* (list) i *brieven*, albo *huis* (dom) i *huizen*. W liczbie mnogiej litera wraca do dźwięcznej wersji, bo stoi już nie na końcu słowa, a w środku, przed samogłoską. W czasie przeszłym dzieje się odwrotnie: do rdzenia dokładamy końcówkę zaczynającą się na spółgłoskę (*-de*), więc litera *v/z* też pozostaje zapisana jako dźwięczna w myśleniu o regule, nawet jeśli w samym rdzeniu (*leef, reis*) wygląda bezdźwięcznie. Nie musisz pamiętać tej historii językowej, wystarczy zapamiętać końcówkę bezokolicznika: *-ven* i *-zen* to sygnał „zawsze *-de*”, bez wyjątków od wyjątku.

Jedna reguła, jeden wyjątek

’t kofschip (t, k, f, s, ch, p na końcu rdzenia daje *-te/-ten*) decyduje o imperfectum każdego regularnego czasownika, oprócz tych, których bezokolicznik kończy się na *-ven* lub *-zen*; te zawsze dostają *-de/-den*.

Przeczenie i pytania w imperfectum

Imperfectum odmienia się tak samo łatwo jak każdy inny czas, jeśli chodzi o przeczenie i pytania. Nie ma tu żadnej specjalnej reguły, bo imperfectum to forma prosta (jeden wyraz), nie złożona jak perfectum. Przeczenie *niet* stawiasz po prostu po czasowniku i po dopełnieniu bliższym: *Ik werkte niet* (nie pracowałem), *Ik kende hem niet* (nie znałem go).

W pytaniach odmieniony czasownik po prostu przeskakuje na pierwsze miejsce, dokładnie jak w czasie teraźniejszym: *Werkte je gisteren?* (Praco-

wałeś wczoraj?), *Woonden jullie toen in Warszawa?* (Mieszkaliście wtedy w Warszawie?). Nie ma tu dodatkowego czasownika pomocniczego do przestawienia. To jedna z zalet imperfectum w porównaniu z perfectum, które poznasz w Dniu 6.

Imperfectum jest „prostsze” w szyku

Zapamiętaj to jako pociechę na dziś: cała trudność imperfectum leży w budowie samej formy ('t kofschip, wyjątki), nie w szyku zdania. Szyk zdania z perfectum, który poznasz w Dniu 6., jest bardziej skomplikowany właśnie dlatego, że perfectum ma dwa elementy do rozmieszczenia, a imperfectum tylko jeden.

Ćwiczenia

ĆWICZENIE 1

Rozpoznaj kofschip

Podkreśl w każdym bezokoliczniku ostatnią literę rdzenia i zapisz, czy czasownik należy do 't kofschip (T) czy nie (D): *kloppen*, *duwen*, *luisteren*, *kijken*, *missen*, *bellen*, *stoppen*, *huren*, *roken*, *wassen*, *betalen*, *passen*.

ĆWICZENIE 2

Uzupełnij imperfectum liczby pojedynczej

Wpisz poprawną formę *ik* dla: *praten* (rozmawiać), *spelen* (grać), *fietsen* (jeździć na rowerze), *studeren* (studiować), *reizen* (podróżować), *roken* (palić), *betalen* (płacić).

ĆWICZENIE 3

Liczba pojedyncza czy mnoga

Przekształć formę z liczby pojedynczej na mnogą (podmiot zamień na *wij* albo *zij*): *hij werkte, zij woonde, jij leefde, u praatte*.

ĆWICZENIE 4

Wyjątki -ven/-zen

Zapisz imperfectum (*ik*) dla: *geloven, verhuizen, leven, reizen*, a potem w jednym zdaniu wyjaśnij po polsku, czemu nie stosujemy tu zwykłego 't kofschip.

ĆWICZENIE 5

Swobodne zdania

Napisz po niderlandzku trzy zdania o tym, co robiłeś wczoraj (co najmniej jeden z nich jako przeczenie i jeden jako pytanie), używając czasowników z tej lekcji, w tym co najmniej jednego z grupy -ven/-zen. Dodaj polskie tłumaczenie.

Odpowiedzi

Ćwiczenie 1. kloppen (p, T), duwen (w, D), luisteren (r, D), kijken (k, T), missen (s, T), bellen (l, D), stoppen (p, T), huren (r, D), roken (k, T), wassen (s, T), betalen (l, D), passen (s, T).

Ćwiczenie 2. ik praatte, ik speelde, ik fietste, ik studeerde, ik reisde, ik rookte, ik betaalde.

Ćwiczenie 3. wij/zij werkten, wij/zij woonden, wij/zij leefden, wij/zij praatten.

Ćwiczenie 4. ik geloofde, ik verhuisde, ik leefde, ik reisde. Bezokoliczniki kończą się na -ven/-zen (gelooven, verhuizen, leven, reizen), więc rdzeń mimo litery f/s dostaje -de, bo w wymowie i historii tej litery kryje się dźwięczne v/z.

Ćwiczenie 5. Odpowiedź otwarta. Sprawdź samodzielnie: każdy czasownik musi mieć poprawną końcówkę -te(n)/-de(n) zgodną z regułą z tej lekcji, a zdanie z grupy -ven/-zen musi kończyć się na -de.

☒ Imperfectum regularne

- ☐ Sprawdzam bezokolicznik, nie tylko zapisany rdzeń, przed wyborem -te czy -de
- ☐ Pamiętam sześć liter 't kofschip: t, k, f, s, ch, p
- ☐ Wiem, że -ven i -zen zawsze dostają -de, niezależnie od litery w rdzeniu
- ☐ Nie dodaję końcówki osobowej w liczbie pojedynczej (ik = jij = hij)
- ☐ Umiem odmienić przez obie liczby bez zaglądania do tabeli

Dzień 2. Perfectum czasowników regularnych

Budowa: ge- + rdzeń + -t/-d

W rozmowie Holendrzy niemal zawsze mówią o przeszłości w perfectum, nie w imperfectum: „Heb je al gegeten?” (Zjadłeś już?), nie „At je al?”. Perfectum to forma złożona: odmieniony *hebben* albo *zijn* (o wyborze między nimi dowiesz się jutro) plus imiesłów (voltooid deelwoord), który łąduje na końcu zdania.

Imiesłów regularnego czasownika budujesz z tego samego rdzenia co imperfectum, tą samą regułą 't kofschip, ale inaczej rozmieszczoną: ge- dokładasz na początku, a na końcu -t albo -d.

- rdzeń w 't kofschip (t, k, f, s, ch, p) → ge- + rdzeń + **-t**: *werken* → *gewerkt*;
- rdzeń poza 't kofschip → ge- + rdzeń + **-d**: *wonen* → *gewoond*.

Ik heb de hele dag gewerkt (pracowałem cały dzień). *Wij hebben in Gent gewoond* (mieszkaliśmy w Gandawie). Imiesłów się nie odmienia przez osoby ani liczby. Raz zbudowany, pasuje do *ik, jij, wij* i wszystkich pozostałych.

Voltooid deelwoord

Imiesłów czasu przeszłego dokonanego, forma czasownika, która razem z *hebben* lub *zijn* tworzy perfectum. Dla regularnych czasowników to *ge-* + rdzeń + *-t/-d*; nie zmienia się przez osoby.

Jeszcze dwa przykłady, zanim przejdziemy do przedrostków. *Fietsen* (jeździć na rowerze), rdzeń *fiets*, kończy się na *s*, w 't kofschip, imiesłów to *gefietst*: *Ik heb naar school gefietst*. *Betalen* (płacić), rdzeń *betaal*, kończy się na *l*, poza 't kofschip, imiesłów to *betaald*: *Wij hebben de rekening betaald*. Ten sam rdzeń, ta sama reguła, którą poznałeś wczoraj. Różni się tylko miejsce, w którym dokładamy literę: wczoraj na końcu rdzenia, dziś na końcu rdzenia plus *ge-* na początku.

Przedrostki: kiedy *ge-* wypada, a kiedy wchodzi w środek

Nie każdy czasownik dostaje *ge-* na samym początku. Dwie grupy łamią ten wzorec w przewidywalny sposób.

Czasowniki z przedrostkiem **nierozdzielny** (*be-*, *ge-*, *er-*, *her-*, *ont-*, *ver-*) nie dostają dodatkowego *ge-* w ogóle. Przedrostek już tam jest i nie odrywa się od czasownika w żadnej formie. *vertellen* (opowiadać) → *heeft verteld*, nie *heeft geverteld*. *ontdekken* (odkrywać) → *heeft ontdekt*. *geloven* (wierzyć) → *heeft geloofd*: wygląda jak „*ge-*” na początku, ale to już część rdzenia, nie przedrostek perfectum.

Czasowniki z przedrostkiem **rozdzielny** (*op-*, *aan-*, *uit-*, *mee-*, *terug-* i inne, które w czasie teraźniejszym odrywają się od czasownika na koniec zdania) wpuszczają *ge-* w środek, między przedrostek a rdzeń: *opbellen* (za-

telefonować) → *heeft opgebeld, aankomen* (przyjechać) → *is aangekomen, uitleggen* (wyjaśniać) → *heeft uitgelegd*.

Tabela 3.1: Trzy wzorce budowy imiesłowu

Typ	Przykład	Imiesłów
bez przedrostka	werken, wonen	gewerkt, gewoond
przedrostek nierozdzielny (be-, ver-, ont-, her-, er-, ge-)	vertellen, ontdekken	verteld, ontdekt
przedrostek rozdzielny (op-, aan-, uit-, mee-)	opbellen, aankomen	opgebeld, aangekomen

⚠ Najczęstszy błąd: ge- tam, gdzie go być nie powinno

Polacy regularnie dopisują *ge-* do czasowników z przedrostkiem nierozdzielny, bo brzmią jak „zwykłe” czasowniki: *geverteld, geontdekt*, obie formy są błędne. Zapamiętaj sześć przedrostków nierozdzielnych (be-, ge-, er-, her-, ont-, ver-) jako zamkniętą listę: jeśli czasownik zaczyna się na jeden z nich, *ge-* się nie dokłada, punkt.

💡 Test na rozdzielność

Zbuduj proste zdanie w czasie teraźniejszym z tym czasownikiem. Jeśli przedrostek odrywa się i łąduje na końcu zdania („Ik bel je morgen op”, zadzwonię do ciebie jutro), czasownik jest rozdzielny i w perfectum wpusz-

cza *ge-* w środku. Jeśli przedrostek zostaje zrośnięty z rdzeniem niezależnie od szyku zdania („Ik vertel een verhaal”, opowiadam historię, nigdy „Ik tel een verhaal ver”), jest nierozdzielny i *ge-* nie pojawia się wcale.

Jedna końcówka, trzy miejsca dla *ge-*

Regularny imiesłów to zawsze rdzeń + *-t/-d* według 't kofschip; *ge-* stoi na początku, chyba że czasownik ma przedrostek nierozdzielny (brak *ge-*) albo rozdzielny (*ge-* w środku).

Wiadomość głosowa

Linda: Hoi! Ik heb je vanmorgen opgebeld, maar je nam niet op. Heb je de e-mail al beantwoord? (Hej! Dzwoniłam do ciebie dziś rano, ale nie odebrałeś. Odpowiedziałeś już na e-mail?)

Tomek: Sorry, ik heb de hele ochtend gewerkt. Ik heb de e-mail nog niet beantwoord, maar ik heb het product al besteld bij de leverancier. (Przepraszam, cały ranek pracowałem. Jeszcze nie odpowiedziałem na e-mail, ale już zamówiłem produkt u dostawcy.)

Opgebeld: rozdzielny (*op-*), *ge-* w środku. *Gewerkt:* bez przedrostka, zwykłe *ge-* na początku. *Beantwoord:* nierozdzielny (*be-*), brak *ge-*. *Besteld:* nierozdzielny (*be-*), brak *ge-*.

Czasowniki na *-eren*: zapożyczone, ale regularne

Czasowniki zapożyczone z francuskiego albo łaciny, które kończą się na *-eren* (*studeren*, studiować; *feliciteren*, gratulować; *telefoneren*, telefonować; *proberen*, próbować), brzmią egzotycznie, ale pod względem reguł są

najzwyklejszymi czasownikami regularnymi. Dostają *ge-* na początku tak samo jak *werken* czy *wonen*, bez żadnego wyjątku: *heeft gestudeerd*, *heeft gefeliciteerd*, *heeft getelefoneerd*, *heeft geprobeerd*.

⚠ Mit: „brzmi obco, więc pewnie nie ma *ge-*”

Nauka o przedrostkach nierozdzielnych (*be-*, *ge-*, *er-*, *her-*, *ont-*, *ver-*) czasem prowadzi do nadgeneralizacji: uczący się pomijają *ge-* przy czasownikach na *-eren*, bo „brzmia jak zapożyczenie, więc pewnie mają inną regułę”. Nie mają. Jeśli czasownik nie zaczyna się dosłownie na jeden z sześciu przedrostków z listy, *ge-* wchodzi normalnie.

Czasowniki zwrotne w perfectum

Czasowniki zwrotne (*zich wassen*, myć się; *zich aankleden*, ubierać się; *zich voelen*, czuć się) budują perfectum tak samo jak każdy inny regularny czasownik. Zaimek zwrotny po prostu zostaje na swoim miejscu, zaraz po odmienionym *hebben*, a imiesłów i tak łąduje na końcu. *Ik heb me gewassen* (umylem się). *Zij heeft zich raar gevoeld* (poczuła się dziwnie). Czasowniki zwrotne zawsze biorą *hebben*, nigdy *zijn*, nawet jeśli brzmią jak czynność odbywającą się „na sobie”.

⚠ Zaimek zwrotny to nie dopełnienie do przełożenia dosłownie

Polskie „się” i niderlandzkie *zich/me/je* nie zawsze pokrywają się jeden do jednego. *Zich herinneren* (pamiętać, przypominać sobie) wymaga zaimka zwrotnego w niderlandzkim, mimo że polskie „pamiętać” nie ma „się”. Ucz się takich czasowników razem z zaimkiem, jako jedną jednostkę słownictwa, nie dodawaj „się” z automatu do każdego tłumaczenia.

Ćwiczenia

ĆWICZENIE 6

Zbuduj imiesłów

Dla każdego czasownika wybierz -t czy -d i zbuduj imiesłów: *koken* (gotować), *missen* (przegapić), *duwen* (pchać), *stoppen* (zatrzymać się), *huren* (wynajmować), *fietsen* (jeździć na rowerze), *betalen* (płacić).

ĆWICZENIE 7

Nierozdzielny czy rozdzielny

Oceń każdy czasownik i zbuduj imiesłów: *bestellen* (zamawiać), *opruimen* (sprzątać), *herhalen* (powtarzać), *uitnodigen* (zapraszać), *ontmoeten* (spotykać).

ĆWICZENIE 8

Znajdź błąd

W każdym zdaniu jeden imiesłów jest zbudowany niepoprawnie: znajdź go i popraw. „Ik heb het geverteld”, „Wij hebben de auto gerepareerd”, „Zij heeft hem geontdekt”, „Jullie hebben opgebeld”.

ĆWICZENIE 9

Pełne zdania

Przetłumacz na niderlandzki, używając perfectum z *hebben*: „Wyjaśniłem regułę”, „Zamówiliśmy bilety”, „Zadzwoiłeś do niej?”, „Oni to odkryli”.

ĆWICZENIE 10

Swobodna produkcja

Napisz cztery zdania o tym, co zrobiłeś w tym tygodniu, używając czterech różnych czasowników: jednego bez przedrostka, jednego z przedrostkiem nierozdzielny, jednego z przedrostkiem rozdzielny i jednego z grupy -ven/-zen z Dnia 1. Dodaj polskie tłumaczenie.

Odpowiedzi

Ćwiczenie 6. gekookt, gemist, geduwd, gestopt, gehuurd, gefietst, betaald.

Ćwiczenie 7. bestellen, nierozdzielny (be-) → besteld; opruimen, rozdzielny (op-) → opgeruimd; herhalen, nierozdzielny (her-) → herhaald; uitnodigen, rozdzielny (uit-) → uitgenodigd; ontmoeten, nierozdzielny (ont-) → ontmoet.

Ćwiczenie 8. „Ik heb het verteld” (nie geverteld); „Wij hebben de auto gerepareerd”, poprawne; „Zij heeft hem ontdekt” (nie geontdekt); „Jullie hebben opgebeld”, poprawne.

Ćwiczenie 9. Ik heb de regel uitgelegd. Wij hebben de kaartjes besteld. Heb je haar opgebeld? Zij hebben het ontdekt.

Ćwiczenie 10. Odpowiedź otwarta. Sprawdź, czy każdy z czterech typów (bez przedrostka, nierozdzielny, rozdzielny, -ven/-zen) ma poprawnie zbudowany imiesłów zgodnie z regułami z tej i poprzedniej lekcji.

✓ Perfectum regularne

- ☐ Buduję imiesłów tą samą regułą 't kofschip co imperfectum (-t albo -d)
- ☐ Znam na pamięć sześć przedrostków nierozdzielnych: be-, ge-, er-, her-, ont-, ver-
- ☐ Sprawdzam, czy przedrostek odrywa się w czasie teraźniejszym: jeśli tak, ge- wchodzi w środek
- ☐ Nie dopisuję ge- do czasowników z przedrostkiem nierozdzielным
- ☐ Pamiętam, że imiesłów nie zmienia się przez osoby i liczby

Dzień 3. Hebben czy zijn?

Domyślnie hebben

Wczoraj nauczyłeś się budować dwie formy czasu przeszłego dla setek czasowników regularnych jedną i tą samą regułą. Dziś reguła jest inna z natury: nie chodzi o budowę słowa, tylko o decyzję, który z dwóch możliwych czasowników pomocniczych w ogóle wybrać, zanim jeszcze dobierzesz imiesłów. To pytanie pojawia się przy każdym jednym zdaniu w perfectum, więc warto, żeby odpowiedź stała się odruchem najszybciej z całego zeszytu.

Po polsku czas przeszły dokonany nie potrzebuje wyboru pomocniczego czasownika: „zjadłem” to „zjadłem”. Niderlandzkie perfectum potrzebuje takiego wyboru przy każdym zdaniu, i to jest druga, obok 't kofschip, najczęstsza pułapka dla Polaków, bo w polskim po prostu nie ma odpowiednika tego rozróżnienia.

Większość czasowników tworzy perfectum z *hebben*: *ik heb gegeten* (zjadłem), *wij hebben gewerkt* (pracowaliśmy), *zij heeft gebeld* (zadzwońiła). Jeśli nie jesteś pewien, zacznij od *hebben*, to bezpieczny domyślny wybór, bo większość czasowników go właśnie używa.

Zijn: ruch z celem, zmiana stanu, kilka stałych czasowników

Zijn pojawia się w trzech sytuacjach, i każda ma konkretny powód.

Pierwsza: czasowniki ruchu, ale tylko wtedy, gdy zdanie podaje **cel albo kierunek** tego ruchu. *Ik heb gelopen* (biegałem, bez celu) kontra *Ik ben naar huis gelopen* (poszedłem do domu, z celem). *Wij hebben gezwoommen* (pływaliliśmy, czynność) kontra *Wij zijn naar de overkant gezwoommen* (przeplłynęliśmy na drugą stronę, cel). Bez wskazanego celu to zwykła czynność i bierze *hebben*; z celem to przejście z punktu A do punktu B i bierze *zijn*.

Druga: czasowniki oznaczające **zmianę stanu**, na przykład *worden* (stać się), *groeien* (rosnąć), *sterven* (umierać), *veranderen* (zmieniać się). *Hij is ziek geworden*: zachorował, dosłownie „stał się chory”.

Trzecia: zamknięta lista czasowników, które **zawsze** biorą *zijn*, niezależnie od ruchu czy zmiany stanu, bo opisują stan albo zdarzenie, nie czynność skierowaną na obiekt: *zijn* (być), *blijven* (zostawać), *gaan* (iść/jechać), *komen* (przychodzić), *worden* (stać się), *gebeuren* (zdarzać się), *blijken* (okazywać się), *lukken* (udawać się), *slagen* (zdawać/odnosić sukces).

Jeszcze dwa przykłady na rozgrzewkę przed ćwiczeniami. *Groeien* (rosnąć) to czasownik zmiany stanu: *De plant is enorm gegroeid* (roślina bardzo wyrosła). *Vertrekken* (wyjeżdżać) to czasownik ruchu, i w praktyce niemal zawsze pojawia się z wyraźnym kierunkiem lub przynajmniej z sygnałem zakończenia podróży, więc bierze *zijn*: *Wij zijn om acht uur vertrokken* (wyjechaliśmy o ósmej). Zauważ też, że *sterven* (umierać) to zmiana stanu

Tabela 4.1: Czasowniki, które zawsze biorą zijn

Bezokolicznik	Znaczenie	Perfectum
zijn	być	is geweest
blijven	zostawać	is gebleven
gaan	iść, jechać	is gegaan
komen	przychodzić	is gekomen
worden	stawać się	is geworden
gebeuren	zdarzać się	is gebeurd
blijken	okazywać się	is gebleken
slagen	zdawać, odnieść sukces	is geslaagd

ostateczna, nie ruch, ale rozumowanie jest identyczne: *Hij is vorig jaar gestorven* (umarł w zeszłym roku).

Opowieść o podróży

Kasia: Hoe was je trip naar Praag? (Jak była twoja podróż do Pragi?)

Bram: Heel goed! Ik ben met de trein gegaan en ik heb drie dagen door de stad gelopen. Ik ben ook naar het kasteel gewandeld. (Bardzo dobrze! Pojechałem pociągiem i trzy dni chodziłem po mieście. Poszedłem też na zamek.)

Kasia: Heb je ook iets gegeten dat je niet kende? (Zjadłeś coś, czego nie znałeś?)

Bram: Ja, ik heb een traditioneel gerecht geprobeerd bij een klein restaurant.

Ben gegaan: czasownik na zamkniętej liście, zawsze zijn. *Heb gelopen*: ruch bez wskazanego celu (chodził po mieście w ogóle), hebben. *Ben gewandeld*: ruch z wyraźnym celem (naar het kasteel), zijn. *Heb gegeten*, *heb geprobeerd*: czasowniki przechodnie z dopełnieniem, hebben.

⚠ „W polskim nie ma takiego wyboru, więc zgaduję hebben”

To najczęstszy odruch Polaków: skoro polski czasownik dokonany nie wymaga wyboru pomocniczego, intuicja podsuwa zawsze *hebben*. Efekt to błędy właśnie przy czasownikach ruchu z wyraźnym celem (*Ik heb naar huis gelopen* zamiast *Ik ben naar huis gelopen*) i przy zamkniętej liście (*Ik heb geworden* zamiast *Ik ben geworden*). Przy czasownikach ruchu pytaj, czy w zdaniu jest punkt docelowy; przy pozostałych sprawdź, czy czasownik jest na liście stałych.

💡 Czasowniki przechodnie (z dopełnieniem) prawie zawsze hebben

Jeśli czasownik ma bezpośrednie dopełnienie, czyli robisz coś *komuś* albo *czemuś*, to niemal na pewno *hebben*, nawet jeśli brzmi jak ruch: *Ik heb de auto gereden* (prowadziłem samochód, auto jest dopełnieniem) różni się od *Ik ben naar Rotterdam gereden* (jechałem do Rotterdamu, cel ruchu, brak dopełnienia).

 Trzy pytania, jedna decyzja

Hebben jest domyślne. Przechodzisz na zijn, gdy: (1) to czasownik ruchu Z celem, (2) to czasownik zmiany stanu, albo (3) czasownik jest na zamkniętej liście (zijn, blijven, gaan, komen, worden, gebeuren, blijken, slagen i kilka podobnych).

Hebben i zijn w zdaniu podrzędnym: pozycja nie zmienia wyboru

---

Dobra wiadomość: wybór między *hebben* i *zijn* nie zależy od tego, w jakim typie zdania się znajdujesz. Te same reguły z tej lekcji działają identycznie w zdaniu głównym, w pytaniu i w zdaniu podrzędnym, zmienia się tylko miejsce w zdaniu, o czym dokładnie dowiesz się w Dniu 6. *Omdat zij naar Parijs is gegaan, mis ik haar* (ponieważ wyjechała do Paryża, brakuje mi jej): wybór *is* wynika z tej samej zasady (gaan, zamknięta lista), niezależnie od tego, że czasownik wylądował na końcu klauzuli, a nie na drugim miejscu.

Tabela 4.2: Szybki przegląd: czasowniki z tej lekcji

Kategoria	Test	Wynik
ruch	jest cel/kierunek?	tak → zijn, nie → hebben
zmiana stanu	worden, groeien, sterven...	zijn
zamknięta lista	gaan, komen, blijven, zijn...	zijn
przechodni (z dopełnieniem)	robię coś komuś/czemuś	zwykle hebben

Ćwiczenia

ĆWICZENIE 11

Hebben czy zijn: czasowniki stałe

Uzupełnij odpowiednim czasownikiem pomocniczym: „Het ... gebeurd”, „Zij ... geworden (verpleegster)”, „Wij ... gebleven”, „Hij ... geslaagd”, „Het ... gebleken (dat hij gelijk had)”, „Dat ... haar gelukt”.

ĆWICZENIE 12

Ruch z celem czy bez

Zdecyduj hebben czy zijn: „Ik ... de hele middag gefietst” (bez celu), „Ik ... naar school gefietst” (z celem), „Wij ... drie uur gezwommen” (bez celu), „Wij ... naar het eiland gezwommen” (z celem).

ĆWICZENIE 13

Przechodni czy nie

Zdecyduj hebben czy zijn: „Zij ... het pakket gebracht” (dopełnienie: pakket), „Zij ... naar Antwerpen gereisd” (cel, brak dopełnienia), „Hij ... de deur geopend” (dopełnienie: deur), „Hij ... wakker geworden” (zmiana stanu).

ĆWICZENIE 14

Znajdź i popraw błąd

W każdym zdaniu popraw niepoprawny czasownik pomocniczy: „Ik heb geworden ziek”, „Wij hebben naar huis gelopen”, „Zij heeft geslaagd voor het examen”, „Hij heeft gegaan naar de winkel”.

ĆWICZENIE 15

Swobodne zdania

Napisz cztery zdania o swoim ostatnim weekendzie: jedno z czasownikiem ruchu bez celu (hebben), jedno z czasownikiem ruchu z celem (zijn), jedno z czasownikiem zmiany stanu (zijn) i jedno z zamkniętej listy (zijn). Dodaj polskie tłumaczenie.

Odpowiedzi

Ćwiczenie 11. is gebeurd; is geworden; zijn gebleven; is geslaagd; is gebleken; is gelukt.

Ćwiczenie 12. heb gefietst; ben gefietst; hebben gezwommen; zijn gezwommen.

Ćwiczenie 13. heeft gebracht; is gereisd; heeft geopend; is geworden.

Ćwiczenie 14. „Ik ben ziek geworden”; „Wij zijn naar huis gelopen”; „Zij is geslaagd voor het examen” (slagen jest na zamkniętej liście zijn); „Hij is naar de winkel gegaan”.

Ćwiczenie 15. Odpowiedź otwarta. Sprawdź, czy każdy z czterech typów ma poprawnie wybrany czasownik pomocniczy zgodnie z regułami z tej lekcji.

☒ Hebben czy zijn

- ☐ Zaczynam od hebben jako domyślnego wyboru
- ☐ Przy czasowniku ruchu sprawdzam, czy w zdaniu jest cel albo kierunek
- ☐ Rozpoznaję czasowniki zmiany stanu (worden, groeien, sterven, veranderen)
- ☐ Znam zamkniętą listę czasowników zawsze z zijn na pamięć
- ☐ Sprawdzam, czy czasownik ma dopełnienie: jeśli tak, zwykle hebben

Dzień 4. Najczęstsze czasowniki nieregularne

Dlaczego te czasowniki łamią obie reguły

Reguła 't kofschip działa tylko dla czasowników regularnych (zwakke werkwoorden). Spora grupa najczęściej używanych czasowników niderlandzkich jest nieregularna (sterke werkwoorden albo czasowniki mieszane): w imperfectum zmieniają samogłoskę rdzenia (*lopen* → *liep*, nie *loopte*), a imiesłów często kończy się na *-en*, nie na *-t/-d* (*gelopen*, nie *geloopt*). Tych form nie wyprowadzisz z reguły, trzeba je zapamiętać, czasownik po czasowniku.

Dobra wiadomość: wiele z nich powtarza ten sam wzorzec zmiany samogłoski. *Schrijven* → *schreef* → *geschreven* i *blijven* → *bleef* → *gebleven* zmieniają *ij* na *e* identycznie. *Bieden* → *bood* → *geboden* i *kiezen* → *koos* → *gekozen* zmieniają *ie* na *oo*. Ucząc się nowego czasownika nieregularnego, sprawdź, czy nie pasuje do wzorca, który już znasz. To szybsze niż traktowanie każdego z nich jako osobnego przypadku.

Dobrym punktem wyjścia jest też rozpoznanie, który czasownik jest naprawdę nieregularny (sterk), a który tylko „mieszany”: zmienia samogłoskę jak nieregularny, ale imiesłów kończy się zwyczajnie na *-t/-d*, jakby był regularny. *Denken* (myśleć) → *dacht* → *gedacht*: samogłoska zmienia się z *e* na *a*, ale imiesłów ma regularne *-t*, nie *-en*. To jest właśnie grupa mieszana, osobno opisana w ramce *Concept* niżej. Odróżnienie tych

dwóch grup pomaga, bo mieszane łatwiej zapamiętać: tylko jedna rzecz jest nietypowa (samogłoska imperfectum), a nie dwie naraz.

⚠ Najczęstszy błąd: regularna końcówka na nieregularnym czasowniku

„Ik gafte het boek” albo „ik heb gegeeft”: regularna końcówka dopisana do nieregularnego czasownika to typowy błąd, kiedy reguła ’t kofschip zdąży się już dobrze zautomatyzować. Jeśli czasownik jest na liście w tej lekcji, ’t kofschip go nie dotyczy w ogóle. Forma jest z pamięci, nie z reguły.

Czasowniki codzienne i ruchu

Tabela 5.1: Czasowniki codzienne i ruchu: OVT (ik/wij) i voltooid deelwoord

Bezokolicznik	OVT (ik/wij)	Volt. deelw.	Hulp
zien (widzieć)	zag / zagen	gezien	hebben
geven (dawać)	gaf / gaven	gegeven	hebben
nemen (brać)	nam / namen	genomen	hebben
komen (przychodzić)	kwam / kwamen	gekomen	zijn
lopen (chodzić)	liep / liepen	gelopen	hebben/zijn*
lezen (czytać)	las / lazen	gelezen	hebben
eten (jeść)	at / aten	gegeten	hebben
drinken (pić)	dronk / dronken	gedronken	hebben
zitten (siedzieć)	zat / zaten	gezeten	hebben
staan (stać)	stond / stonden	gestaan	hebben
gaan (iść, jechać)	ging / gingen	gegaan	zijn

Czasowniki mowy, myśli i codziennych czynności

Tabela 5.2: Czasowniki mowy, myśli i czynności: OVT (ik/wij) i voltooid deelwoord

Bezokolicznik	OVT (ik/wij)	Volt. deelw.	Hulp
vallen (upadać)	viel / vielen	gevallen	zijn
houden (trzymać)	hield / hielden	gehouden	hebben
laten (pozwalać)	liet / lieten	gelaten	hebben
schrijven (pisać)	schreef / schreven	geschreven	hebben
spreken (mówić)	sprak / spraken	gesproken	hebben
zeggen (powiedzieć)	zei / zeiden	gezegd	hebben
denken (myśleć)	dacht / dachten	gedacht	hebben
weten (wiedzieć)	wist / wisten	geweten	hebben
vragen (pytać)	vroeg / vroegen	gevraagd	hebben
zoeken (szukać)	zocht / zochten	gezocht	hebben
kopen (kupować)	kocht / kochten	gekocht	hebben

Czasowniki działania i zmiany

Tabela 5.3: Czasowniki działania i zmiany: OVT (ik/wij) i voltooid deelwoord

Bezokolicznik	OVT (ik/wij)	Volt. deelw.	Hulp
brenghen (przynosić)	bracht / brachten	gebracht	hebben
dragen (nosić)	droeg / droegen	gedragen	hebben
kiezen (wybierać)	koos / kozen	gekozen	hebben
bieden (ofiarować)	bood / boden	geboden	hebben
helpen (pomagać)	hielp / hielpen	geholpen	hebben
blijven (zostawać)	bleef / bleven	gebleven	zijn
beginnen (zaczynać)	begon / begonnen	begonnen	zijn
sterven (umierać)	stierf / stierven	gestorven	zijn
breken (łamać)	brak / braken	gebroken	hebben/ zijn*
rijden (jeździć)	reed / reden	gereden	hebben/ zijn*
zwemmen (pływać)	zwom / zwommen	gezwommen	hebben/ zijn*

Czasowniki modalne i pomocnicze

Tabela 5.4: Czasowniki modalne i pomocnicze: OVT (ik/wij) i voltooid deelwoord

Bezokolicznik	OVT (ik/wij)	Volt. deelw.	Hulp
kunnen (móc, umieć)	kon / konden	gekund	hebben
moeten (musieć)	moest / moesten	gemoeten	hebben
willen (chcieć)	wilde / wilden	gewild	hebben
mogen (mieć pozwolenie)	mocht / mochten	gemogen	hebben
hebben (mieć)	had / hadden	gehad	hebben
zijn (być)	was / waren	geweest	zijn
worden (stawać się)	werd / werden	geworden	zijn
springen (skakać)	sprong / sprongen	gesprongen	hebben/zijn*
trekken (ciągnąć)	trok / trokken	getrokken	hebben
slaan (bić, uderzać)	sloeg / sloegen	geslagen	hebben

Czasowniki modalne w perfectum: bezokolicznik zamiast imiesłowu

Tabela wyżej podaje imiesłowy czasowników modalnych (*gekund*, *gemoeten*, *gewild*, *gemogen*) dla kompletności, ale w praktyce rzadko ich używasz samodzielnie. Kiedy czasownik modalny występuje razem z drugim czasownikiem, a tak jest przy nim niemal zawsze, w perfectum modalny przybiera formę bezokolicznika, nie imiesłowu: *Ik heb moeten werken* (musiałem pracować), nie *Ik heb gemoeten werken*. *Zij heeft het niet kunnen vinden* (nie mogła tego znaleźć), nie *heeft gekund vinden*.

Efekt IPP

Infinitivus Pro Participio, czyli „bezokolicznik zamiast imiesłowu”. Gdy czasownik modalny (*kunnen*, *moeten*, *willen*, *mogen*) albo kilka innych czasowników pomocniczych towarzyszy drugiemu bezokolicznikowi w perfectum, sam modalny przybiera formę bezokolicznika, nie imiesłowu: *heeft moeten gaan*, nie *heeft gemoeten gaan*.

⚠ Imiesłów modalnego używasz tylko samodzielnie

Jedyny moment, w którym czasownik modalny faktycznie dostaje swój imiesłów (*gekund*, *gewild*), to sytuacja bez drugiego czasownika w bezokoliczniku: *Ik heb het niet gewild* (nie chciałem tego, gdzie „tego” jest samym dopełnieniem, bez drugiego czasownika). Jeśli w zdaniu jest jeszcze jeden bezokolicznik, modalny zawsze przechodzi na formę bezokolicznika.

 Gwiazdka * = wróć do Dnia 3

Przy czasownikach ruchu oznaczonych hebben/zijn* wybór zależy od tego, czy w zdaniu jest cel ruchu (zijn) czy nie (hebben): to ta sama reguła z Dnia 3., nie nowa. Przy *breken* wybór zależy od tego, czy czasownik jest przechodni (*Ik heb het glas gebroken*, zламаłem coś, dopełnienie) czy nieprzechodni (*Het glas is gebroken*, szkło się zламаło, zmiana stanu bez wykonawcy).

Czasownik mieszany

Grupa czasowników, które w imperfectum zmieniają samogłoskę rdzenia jak czasowniki nieregularne (*denken* → *dacht*), ale w perfectum zachowują regularną końcówkę *-t/-d* (*gedacht*), stąd nazwa: zachowują się „pół na pół”. Do tej grupy należą między innymi *brengen*, *denken*, *kopen*, *zoeken*, *vragen*.

 Historia z weekendu

Ola: Wat heb je dit weekend gedaan? (Co robiłaś w ten weekend?)

Niels: Ik ben naar mijn ouders gegaan. We hebben samen gegeten en mijn vader heeft een oud verhaal verteld over zijn studietijd. (Pojechałem do rodziców. Zjedliśmy razem, a mój ojciec opowiedział starą historię ze swoich studiów.)

Ola: Klinkt gezellig. Heb je ook nog iets anders gedaan? (Brzmi przyjemnie. Robieś jeszcze coś innego?)

Niels: Ja, we zijn ook naar de rivier gelopen en hebben daar lang gezeten. *Gedaan* (doen), *gegeten* (eten), *verteld* (vertellen, nierozdzielny) i *gezeten* (zitten) to imiesłowcy nieregularne albo z przedrostkiem. Żadnego z nich nie zbudujesz samą regułą 't kofschip.

 Pamięć, nie reguła, ale ze wzorcem

Te czasowniki trzeba znać z pamięci, bez wyjątku, bo żadna reguła nie przewidzi zmiany samogłoski. Ucz się ich w grupach o tym samym wzorcu zmiany (ij→e, ie→oo, i→o), a nie alfabetycznie: tak zapamiętujesz cztery czasowniki naraz, nie jeden.

Ćwiczenia

ĆWICZENIE 16

Rozpoznaj wzorzec

Pogrupuj te czasowniki według wzorca zmiany samogłoski w imperfectum: *blijven, kiezen, schrijven, bieden, lijden, verliezen* (dla ostatnich dwóch: *lijden, leed, geleden; verliezen, verloor, verloren; obie hebben*).

ĆWICZENIE 17

Uzupełnij imperfectum

Wpisz formę *ik*: *zien, komen, eten, staan, denken, kopen*.

ĆWICZENIE 18

Uzupełnij voltooid deelwoord

Wpisz imiesłów i wybierz *hebben* czy *zijn*: *beginnen, dragen, worden, helpen, sterven*.

ĆWICZENIE 19

Zły czasownik, dobra reguła

Znajdź błąd i popraw: „Ik heb gegeven het cadeau”, „Wij hebben gegaan naar het feest”, „Zij heeft gekocht een jas” (sprawdź też szyk, o nim więcej w Dniu 6., na razie poprawiasz tylko formę czasownika).

ĆWICZENIE 20

Pełne zdania

Napisz po niderlandzku cztery zdania o wydarzeniu z przeszłości, używając co najmniej czterech czasowników z tej lekcji z różnych tabel. Dodaj polskie tłumaczenie.

Odpowiedzi

Ćwiczenie 16. ij→e: blijven, schrijven, lijden; ie→oo: kiezen, bieden, verliezen.

Ćwiczenie 17. zag, kwam, at, stond, dacht, kocht.

Ćwiczenie 18. is begonnen; heeft gedragen; is geworden; heeft geholpen; is gestorven.

Ćwiczenie 19. „Ik heb het cadeau gegeven”; „Wij zijn naar het feest gegaan”; „Zij heeft een jas gekocht”, poprawne co do formy czasownika.

Ćwiczenie 20. Odpowiedź otwarta. Sprawdź formy imperfectum/perfectum z tabel tej lekcji i wybór hebben/zijn.

✓ Czasowniki nieregularne

- ☐ Wiem, że 't kofschip nie dotyczy tych czasowników w ogóle
- ☐ Uczę się form w grupach o wspólnym wzorcu zmiany samogłoski, nie pojedynczo
- ☐ Znam na pamięć imperfectum i voltooid deelwoord co najmniej dwudziestu najczęstszych
- ☐ Przy czasownikach oznaczonych * sprawdzam cel ruchu albo przechodność, nie zgaduję
- ☐ Rozpoznaję grupę „mieszaną” (zmiana samogłoski + regularna końcówka -t/-d)

Dzień 5. Kiedy imperfectum, a kiedy perfectum

Pytanie, które dotąd omijaliśmy

Przez cztery dni uczyłeś się, jak zbudować obie formy. Dziś odpowiadamy na pytanie, którego formy w ogóle użyć, bo w codziennej niderlandzkiej rozmowie obie żyją równolegle i wybór między nimi nie jest przypadkowy.

W mówionym niderlandzkim perfectum jest formą domyślną dla pojedynczego zdarzenia: „Heb je al gegeten?”, „Ik heb hem gisteren gezien”. Imperfectum pojawia się, gdy opowiadasz dłuższą historię, opisujesz tło, albo mówisz o czymś, co się powtarzało. Różnica nie jest stylistyczna, to dwa różne sposoby patrzenia na przeszłość.

Tabela 6.1: Kiedy która forma

Perfectum	Imperfectum
pojedyncze zdarzenie, wynik ważny teraz	ciąg zdarzeń w opowiadanej historii
odpowiedź na „co się stało?” w rozmowie	tło, opis okoliczności (pogoda, czas, miejsce)
pytanie o doświadczenie życiowe	czynność powtarzana albo zwyczajowa w przeszłości

Ik heb de deur gesloten (zamknąłem drzwi, fakt, wynik widoczny teraz) kontra *Elke avond sloot ik de deur om tien uur* (każdego wieczoru zamykałem drzwi o dziesiątej, zwyczaj, powtórzenie). Pierwsze zdanie odpowiada na „co się stało?”, drugie opowiada, jak było „zawsze”.

Narracja kontra rozmowa

Kiedy opowiadasz dłuższą historię, nawet w rozmowie, zdania zwykle przechodzą na imperfectum, bo łączysz je w ciąg, nie wyliczasz osobnych faktów: „Ik liep naar het station, kocht een krantje en wachtte op de trein” (Szedłem na stację, kupiłem gazetkę i czekałem na pociąg). Pierwsze zdanie takiej historii bywa w perfectum („Ik ben gisteren naar Utrecht gegaan”), żeby zasygnalizować, że teraz zaczyna się opowieść, a potem narracja kontynuuje w imperfectum.

Osobny przypadek to czasowniki, które w mówionym niderlandzkim niemal zawsze występują w imperfectum, nawet w zwykłej rozmowie o jednym zdarzeniu: *zijn* (was/waren), *hebben* (had/hadden) i modalne *kunnen*, *moeten*, *willen*, *mogen*. „Ik had geen tijd” brzmi naturalnie; „Ik heb geen tijd gehad” jest poprawne, ale cięższe i rzadziej używane w tym kontekście.

Narracyjne imperfectum

Użycie imperfectum do połączenia kilku następujących po sobie zdarzeń w jedną opowiadaną historię, nawet jeśli każde z tych zdarzeń osobno zostałoby w rozmowie opisane przez perfectum.

Ten sam mechanizm widać w pisanych tekstach, artykułach, opowiadaniach, biografiach. Tam imperfectum jest formą domyślną dla całej

narracji, a perfectum pojawia się rzadziej, głównie w cytowanej wypowiedzi postaci albo kiedy autor chce podkreślić wynik widoczny „teraz”, w momencie pisania. *Napoleon verloor de slag bij Waterloo in 1815* (Napoleon przegrał bitwę pod Waterloo w 1815 roku): to typowe imperfectum relacji historycznej, nie *heeft verloren*. Jeśli czytasz niderlandzkie artykuły prasowe, zauważysz, że sama relacja wydarzeń idzie w imperfectum, a komentarz czy ocena skutków w perfectum.

 Dwa opowiadania o tym samym dniu

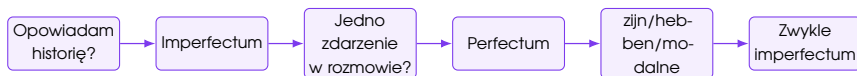
Wersja rozmowowa (fakty): Ik ben laat opgestaan. Ik heb snel ontbeten en ik heb de bus gemist. (Wstałem późno. Szybko zjadłem śniadanie i spóźniłem się na autobus.)

Wersja narracyjna (historia): Ik stond laat op, at snel mijn ontbijt en rende naar de bus, maar die was al vertrokken. (Wstałem późno, szybko zjadłem śniadanie i pobiegłem na autobus, ale ten już odjechał.)

Te same zdarzenia, dwie różne „kamery”: pierwsza wylicza fakty jeden po drugim (perfectum), druga opowiada historię jako ciąg zdarzeń, które płynnie się łączą (imperfectum).

 Pułapka polskiego aspektu

Polski rozróżnia dokonaność czasownikiem („robiłem”, „zrobiłem”), nie czasem. Uczący się często próbują przenieść tę logikę na niderlandzki: „skoro czynność jest zakończona, to musi być perfectum”. To prowadzi do perfectum w środku opowiadanej historii, gdzie niderlandzki naturalnie trzyma imperfectum. Pytaj nie „czy czynność się zakończyła”, tylko „opowiadam historię, czy mówię o jednym fakcie w rozmowie?”.

💡 Zaczynij w perfectum, kontynuuj w imperfectum

Dobra, naturalna struktura dłuższej wypowiedzi: pierwsze zdanie w perfectum sygnalizuje temat („Ik ben gisteren naar een concert geweest”), a dalsze zdania, które rozwijają tę historię, przechodzą na imperfectum.

📖 Forma zależy od funkcji, nie od czasownika

To samo zdarzenie można opisać oboma formami. Wybór zależy od tego, czy podajesz izolowany fakt (perfectum) czy budujesz ciąg opowiadanych zdarzeń (imperfectum), a zijn/hebben/modalne w rozmowie prawie zawsze wolą imperfectum.

Słowa-sygnały

Niektóre słowa w zdaniu od razu podsuwają, której formy szukać, choć żadne z nich nie jest regułą samo w sobie. Zawsze liczy się funkcja całego zdania, nie pojedyncze słowo.

Vroeger rookte hij veel (kiedyś dużo palił, zwyczaj w przeszłości, imperfectum) kontra *Hij heeft nooit gerookt* (nigdy nie palił, fakt dotyczący całego życia, perfectum). *Terwijl ik kookte, belde mijn broer* (gdy gotowałem, zadzwonił mój brat, dwie równoległe czynności w opowiadaniu, obie imperfectum) kontra *Heb je al gegeten?* (zjadłeś już? pytanie o aktualny stan, perfectum).

Tabela 6.2: Słowa, które często towarzyszą każdej formie

Forma	Typowe słowa-sygnaly
imperfectum	altijd, vroeger, elke dag/zomer/winter, toen (w znaczeniu „w tamtym okresie”), terwijl
perfectum	al, nog niet, net, ooit, nog nooit, gisteren (jako pojedynczy fakt w rozmowie)

 Krótkie opowiadanie w imperfectum

Het was een koude ochtend in november. Marta stond vroeg op, dronk haar koffie en liep naar het station. De trein stond er al, maar hij vertrok pas tien minuten later. Terwijl ze wachtte, las ze een boek en dacht aan haar nieuwe baan.

(To był chłodny listopadowy ranek. Marta wstała wcześniej, wypila kawę i poszła na stację. Pociąg już stał, ale odjechał dziesięć minut później. Czekając, czytała książkę i myślała o swojej nowej pracy.)

Cały ten fragment jest w imperfectum, mimo że każde zdarzenie osobno mogłoby w rozmowie przybrać perfectum. Jako opowiadana historia z tłem (chłodny ranek) i równoległymi czynnościami (czekała, czytała i myślała), naturalnie trzyma się jednej formy przez cały fragment.

💡 Sygnał podsuwa, ale nie decyduje sam

Słowo „gisteren” (wczoraj) pojawia się z obiema formami: w rozmowie o jednym fakcie weźmie perfectum („Ik heb gisteren gewerkt”), a jako pierwsze słowo dłuższej opowiadanej historii równie dobrze otworzy ciąg zdań w imperfectum. Traktuj te słowa jako wskazówkę do sprawdzenia funkcji zdania, nie jako automatyczny przełącznik.

Ćwiczenia

ĆWICZENIE 21

Fakt czy opowieść

Oceń, czy zdanie brzmi jak izolowany fakt w rozmowie (perfectum) czy jak fragment opowiadanej historii (imperfectum), i uzupełnij czasownik *zien* w odpowiedniej formie: „Gisteren ... ik een oude vriend op straat” (fakt), „Elke zomer ... wij elkaar op het strand” (powtórzenie).

ĆWICZENIE 22

Dokończ opowiadanie

Uzupełnij ciąg zdarzeń w imperfectum, używając czasowników *lopen*, *kopen*, *drinken*: „Ik ... naar de markt, ... een paar appels en ... een koffie onderweg”.

ĆWICZENIE 23

zijn/hebben/modalne w rozmowie

Przetłumacz, używając imperfectum zamiast cięższego perfectum: „Nie miałem czasu”, „Musiałem iść do pracy”, „Byłem chory”.

ĆWICZENIE 24

Wybierz formę i uzasadnij

Dla każdego zdania wybierz perfectum albo imperfectum i w jednym zdaniu po polsku uzasadnij wybór: „(Ben jij op het feest geweest/Was jij op het feest)?”, „Toen ik klein (was/ben geweest), woonden wij in Kraków”, „(Heb je gegeten/At je) al?”.

ĆWICZENIE 25

Swobodna narracja

Napisz po niderlandzku krótkie opowiadanie (4–5 zdań) o jednym dniu z wakacji: zacznij od zdania w perfectum, a resztę historii kontynuuj w imperfectum. Dodaj polskie tłumaczenie.

Odpowiedzi

Ćwiczenie 21. „Gisteren zag ik een oude vriend op straat”, mimo że to pojedynczy fakt, krótkie zdania typu „zag/hoorde/zei” bywają w imperfectum w relacji wspomnieniowej; w czystej rozmowie równie naturalne jest „heb ik gezien”, obie formy są tu akceptowalne. „Elke zomer zagen wij elkaar op het strand”, powtórzenie, imperfectum.

Ćwiczenie 22. Ik liep naar de markt, kocht een paar appels en dronk een koffie onderweg.

Ćwiczenie 23. Ik had geen tijd. Ik moest naar het werk. Ik was ziek.

Ćwiczenie 24. „Was jij op het feest?”, izolowane pytanie o fakt w rozmowie, ale zijn w przeszłości naturalnie przechodzi na imperfectum; „Toen ik klein was, woonden wij in Kraków”, opis tła i okresu, imperfectum; „Heb je al gegeten?”, pojedyncze pytanie o fakt w rozmowie, perfectum.

Ćwiczenie 25. Odpowiedź otwarta. Sprawdź, czy pierwsze zdanie jest w perfectum, a kolejne w imperfectum, zgodnie z regułą z tej lekcji.

☒ Imperfectum czy perfectum

- ☐ Pytam o funkcję zdania (fakt w rozmowie czy opowiadana historia), nie o dokonaność po polsku
- ☐ Wiem, że zijn, hebben i czasowniki modalne wolą imperfectum nawet w rozmowie
- ☐ Zaczynam dłuższą wypowiedź w perfectum, a kontynuuję w imperfectum
- ☐ Rozpoznaję sygnały powtórzenia (elke dag, altijd, vroeger) jako wskazówkę na imperfectum
- ☐ Nie przenoszę polskiego rozróżnienia dokonane/niedokonane na wybór czasu niderlandzkiego

Imiesłów na końcu zdania głównego

Potrafisz już wybrać formę i zbudować czasownik. Zostaje trzecia rzecz, która zdradza początkującego najszybciej: gdzie w zdaniu te elementy stoją. W zdaniu głównym odmieniony *hebben* albo *zijn* zajmuje drugie miejsce (tak jak każdy odmieniony czasownik w niderlandzkim), a imiesłów łąduje na samym końcu zdania, nawet jeśli po drodze jest dopełnienie, okolicznik czasu czy miejsca.

Ik heb gisteren mijn moeder in Rotterdam gebeld (zadzwońełem wczoraj do mojej mamy w Rotterdamie). Zauważ: *heb* jest na drugim miejscu, a *gebeld* na samym końcu, mimo że między nimi stoi „gisteren mijn moeder in Rotterdam”. Po polsku czasownik zwykle stoi bliżej dopełnienia; po niderlandzku imiesłów czeka na koniec zdania bez wyjątku.

Najczęstszy błąd: imiesłów za wcześniej

Pod wpływem polskiego albo angielskiego szyku, uczący się często wstawiają imiesłów zaraz po *hebben/zijn*: „Ik heb gebeld mijn moeder gisteren”, błędnie. Dopełnienia i okoliczniki zawsze wchodzą między odmieniony czasownik a imiesłów, nigdy po nim.

Tabela 7.1: Szyk zdania głównego z perfectum

Miejsce	Element
1	podmiot (albo inny element na pierwszej pozycji)
2	odmieniony hebben/zijn
środek	dopełnienia, okoliczniki czasu, miejsca, sposobu
koniec	voltooid deelwoord

Zdania podrzędne: wszystko na koniec

W zdaniu podrzędnym (po *omdat*, *terwijl*, *toen*, *dat*, *als*) reguła się zaostcza: odmieniony czasownik i imiesłów idą razem na koniec, w tej kolejności: imiesłów, potem odmieniony hebben/zijn.

Ik bel je niet, omdat ik het al heb uitgelegd (nie dzwonię do ciebie, bo już to wyjaśniłem). *Toen wij in Gent waren aangekomen, regende het* (kiedy przyjechaliśmy do Gandawy, padało; tu *waren aangekomen* to pluperfectum, ale szyk ten sam: imiesłów przed odmienionym czasownikiem na końcu klauzuli podrzędnej).

Zdanie podrzędne

Klauzula wprowadzona spójnikiem takim jak *omdat*, *terwijl*, *toen*, *dat*, *als*, która nie może stać samodzielnie. W takiej klauzuli odmieniony czasownik przesuwają się na koniec, za imiesłów (odwrotnie niż w zdaniu głównym).

Jeszcze jeden pełny przykład, żeby zobaczyć kontrast między zdaniem głównym i podrzędnym w jednym zdaniu złożonym: *Ik heb de vergadering gemist, omdat de trein een uur vertraging had* (Spóźniłem się na spotkanie, bo pociąg miał godzinę spóźnienia). Pierwsza część to zdanie główne: *heb* na drugim miejscu, *gemist* na końcu. Druga część, po *omdat*, to zdanie podrzędne, ale tu akurat czasownik *had* nie jest częścią konstrukcji złożonej (to zwykle imperfectum *hebben*), więc łąduje po prostu na końcu klauzuli, zgodnie z ogólną zasadą „odmieniony czasownik na koniec zdania podrzędnego”.

 E-mail z wyjaśnieniem

Beste Jan, ik heb je bericht gisteren niet beantwoord, omdat ik de hele dag in vergaderingen heb gezeten. Ik hoop dat je begrijpt waarom ik niet eerder heb gereageerd.

(Drogi Janie, nie odpowiedziałem wczoraj na twoją wiadomość, bo cały dzień siedziałem na spotkaniach. Mam nadzieję, że rozumiesz, czemu nie zareagowałem wcześniej.)

W zdaniu głównym *heb ... niet beantwoord* imiesłów zamyka zdanie, a *niet* stoi bezpośrednio przed nim. W obu zdaniach podrzędnych (po *omdat* i po *waarom*) odmieniony *heb* i imiesłów (*gezeteten*, *gereageerd*) stoją razem na końcu klauzuli, imiesłów przed odmienionym czasownikiem.

Przeczenie i pytania

Przeczenie *niet* stoi bezpośrednio przed imiesłowem, nie przed *hebben/zijn*: *Ik heb het niet gezien* (nie widziałem tego), nie *Ik heb niet het gezien*.

W pytaniach odmieniony *hebben/zijn* przeskakuje na pierwsze miejsce (inwersja), a imiesłów zostaje na końcu: *Heb je het gezien?* (Widziałeś to?), *Is zij al aangekomen?* (Czy ona już przyjechała?).

Tabela 7.2: Trzy typy zdań, ten sam imiesłów na końcu

Typ zdania	Przykład
główne, twierdzące	Ik heb het gisteren niet gezien.
pytanie	Heb je het gisteren gezien?
podrzędne	...omdat ik het gisteren niet heb gezien.

💡 Imiesłów to „kotwica” zdania

Zbuduj zdanie od końca: najpierw zdecyduj imiesłów, potem dobierz odmieniony *hebben/zijn*, a na końcu rozmieść resztę. W praktyce większość błędów szyku znika, kiedy zaczynasz od ustalenia, gdzie wylądować imiesłowem, a nie od podmiotu.

📖 Imiesłów zawsze na końcu swojej klauzuli

W zdaniu głównym i w pytaniu imiesłów zamyka zdanie; w zdaniu podrzędnym zamyka je razem z odmienionym *hebben/zijn*, które w tej jednej sytuacji stoi za imiesłowem, nie przed nim.

Zdania względne: ta sama reguła co po *omdat*

Zdanie względne (wprowadzone przez *die* albo *dat*, odpowiadające polskiemu „który/która/które”) to pod względem szyku kolejny typ zdania podrzędnego. Obowiązuje w nim ta sama reguła: imiesłów i odmieniony hebben/zijn razem na końcu. *De man die het boek heeft geschreven, woont in Utrecht* (Mężczyzna, który napisał tę książkę, mieszka w Utrechcie). Klauzula względna „*die het boek heeft geschreven*” zamyka się dokładnie tak samo jak klauzula po *omdat*: imiesłów przed odmienionym czasownikiem, oboje na samym końcu swojej klauzuli.

Jeden wzorzec dla wszystkich zdań podrzędnych

Nie musisz uczyć się osobnej reguły szyku dla każdego spójnika. *Omdat, terwijl, toen, dat, als, die, wat* i każdy inny spójnik podrzędny wywołują identyczny efekt: czasownik (czasowniki) na koniec klauzuli. Rozpoznanie „to jest zdanie podrzędne” wystarczy, żeby wiedzieć, co dalej zrobić z szykiem.

Krótką uwaga o stronie pasywnej

Przy okazji czasownika *worden* (który poznałeś w Dniu 3. jako czasownik z zamkniętej listy *zijn*) warto wspomnieć, że ten sam czasownik buduje też stronę pasywną czasu przeszłego. W imperfectum: *Het huis werd verkocht* (dom został sprzedany). W perfectum: *Het huis is verkocht geworden*, choć w praktyce Holendrzy częściej mówią krócej, *Het huis is verkocht*, bez *geworden*, zwłaszcza gdy chodzi o wynik widoczny teraz. Szyk działa identycznie jak przy zwykłym perfectum: odmieniony *zijn/werden* na

drugim miejscu w zdaniu głównym, imiesłów (i ewentualnie *geworden*) na końcu.

Ćwiczenia

ĆWICZENIE 26

Ułóż zdanie główne

Uporządkuj elementy w poprawny szyk: „gisteren / ik / heb / een brief / geschreven”; „niet / wij / zijn / naar het feest / gegaan”; „al / heeft / zij / het boek / gelezen”.

ĆWICZENIE 27

Zbuduj pytanie

Przekształć zdanie twierdzące w pytanie: „Jij hebt de deur gesloten”, „Zij is op tijd aangekomen”.

ĆWICZENIE 28

Zdanie podrzędne

Dokończ zdanie, przenosząc czasowniki na koniec klauzuli podrzędnej: „Ik ga niet mee, omdat ik (heb gewerkt te veel)...”, „Toen zij (was aangekomen)... , begon het feest”.

ĆWICZENIE 29

Znajdź błąd w szyku

Popraw szyk w każdym zdaniu: „Ik heb gezien de film gisteren”, „Wij hebben niet begrepen de vraag”, „...omdat hij heeft gebeld zijn moeder”.

ĆWICZENIE 30

Swobodne zdania

Napisz cztery zdania o wczorajszym dniu: jedno główne z przeczeniem, jedno pytanie, jedno podrzędne (z omdat albo toen) i jedno z okolicznikiem czasu i miejsca między hebben a imiesłowem. Dodaj polskie tłumaczenie.

Odpowiedzi

Ćwiczenie 26. „Ik heb gisteren een brief geschreven.” „Wij zijn niet naar het feest gegaan.” „Zij heeft het boek al gelezen.”

Ćwiczenie 27. „Heb jij de deur gesloten?” „Is zij op tijd aangekomen?”

Ćwiczenie 28. „...omdat ik te veel heb gewerkt.” „Toen zij was aangekomen, begon het feest.”

Ćwiczenie 29. „Ik heb de film gisteren gezien.” „Wij hebben de vraag niet begrepen.” „...omdat hij zijn moeder heeft gebeld.”

Ćwiczenie 30. Odpowiedź otwarta. Sprawdź, czy imiesłów jest na końcu klauzuli, przeczenie przed imiesłowem, a w pytaniu i zdaniu podrzędnym zastosowany jest właściwy szyk z tej lekcji.

✓ Szyk zdania z perfectum

- ☐ W zdaniu głównym imiesłów stawiam na samym końcu, niezależnie od tego, co jest po drodze
- ☐ W zdaniu podrzędnym przesuwam na koniec zarówno imiesłów, jak i odmieniony hebben/zijn (w tej kolejności)
- ☐ Przeczenie niet stawiam bezpośrednio przed imiesłowem
- ☐ W pytaniu odmieniony hebben/zijn przeskakuje na pierwsze miejsce
- ☐ Buduję zdanie „od końca”, zaczynając od miejsca imiesłowu

Sześć reguł w jednym miejscu

Przez sześć dni poznałeś sześć osobnych reguł. Dziś nie ma nowej teorii, tylko zbiorcze przypomnienie i test, który łączy wszystkie naraz, bo tak właśnie wygląda prawdziwa rozmowa: nikt nie uprzedza cię, które pytanie dotyczy 't kofschip, a które hebben/zijn.

To jest też moment, w którym warto szczerze oszacować, które dni wymagają powtórek, zanim przejdiesz do testu. Jeśli przy pierwszym czytaniu tej tabeli czujesz, że jakaś reguła „ucieka”, czyli nie jesteś w stanie od razu przypomnieć sobie przykładu, wróć na chwilę do tego dnia i przeczytaj jeszcze raz samą teorię (bez ćwiczeń), zanim przystąpisz do testu końcowego. Test poniżej miesza wszystkie sześć reguł w przypadkowej kolejności, dokładnie tak jak miesza je prawdziwa rozmowa.

Tabela 8.1: Sześć reguł z sześciu dni

Dzień	Reguła
1	Imperfectum regularne: 't kofschip (t,k,f,s,ch,p → -te/-ten, inaczej -de/-den); -ven/-zen zawsze -de
2	Perfectum regularne: ge-+rdzeń+-t/-d; przedrostek nierozdzielny bez ge-, rozdzielny z ge- w środku

Tabela 8.1: Sześć reguł z sześciu dni (cd.)

Dzień	Reguła
3	Hebben domyślnie; zijn dla ruchu z celem, zmiany stanu i zamkniętej listy czasowników
4	Czasowniki nieregularne: forma z pamięci, ucz się w grupach wg wzorca zmiany samogłoski
5	Perfectum dla izolowanego faktu w rozmowie; imperfectum dla narracji, tła i powtórzeń
6	Imiesłów na końcu klauzuli; w zdaniu podrzędnym za nim odmieniony hebben/zijn

 Jak podchodzić do testu

Przy każdym zdaniu zadaj sobie po kolei trzy pytania: jaki to typ czasownika (regularny, nieregularny, mieszany)? hebben czy zijn? gdzie w zdaniu łąduje imiesłów? Rozwiązywanie w tej kolejności eliminuje większość przypadkowych błędów.

 Trzy pułapki, które wracają najczęściej

Zanim zaczniesz test, przypomnij sobie trzy błędy, które pojawiały się najczęściej w poprzednich dniach: stosowanie 't kofschip „na ucho” przy czasownikach na -ven/-zen (Dzień 1.), domyślne hebben przy czasownikach ruchu z jasno wskazanym celem (Dzień 3.) i imiesłów wstawiany za

wcześnie, zamiast na końcu zdania (Dzień 6.). Jeśli w teście zawahasz się, to właśnie w tych trzech miejscach najpewniej leży odpowiedź.

Co jeszcze warto poznać dalej

Ten zeszyt kończy się na imperfectum i perfectum, ale niderlandzki czas przeszły ma dwa dalsze piętra, które teraz zbudujesz już bez trudu: pluperfectum (*had gewerkt*, pracowałem wcześniej) i czas przyszły w przeszłości (*zou werken*, miałem pracować). Obie konstrukcje używają form i reguł poznanych w tym zeszycie, zmienia się tylko czasownik pomocniczy, nie logika budowy imiesłowu.

Test końcowy

ĆWICZENIE 31

't kofschip pod presją

Zbuduj imperfectum (ik) i voltooid deelwoord dla: *bellen*, *reizen*, *missen*, *leven*, *roken*, *betalen*.

ĆWICZENIE 32

Nieregularne bez podpowiedzi

Zbuduj imperfectum (ik) i voltooid deelwoord, bez tabeli, dla: *gaan*, *eten*, *schrijven*, *denken*, *kopen*, *zijn*.

ĆWICZENIE 33

Hebben czy zijn: test

Wybierz poprawny czasownik pomocniczy: „Wij ... naar Brussel gereisd”, „Zij ... het boek gelezen”, „Hij ... ziek geworden”, „Ik ... thuis gebleven”, „Het ... haar niet gelukt om op tijd te komen”.

ĆWICZENIE 34

Imperfectum czy perfectum: test

Wybierz formę i uzasadnij w jednym zdaniu po polsku: „(Ik heb gewerkt / Ik werkte) elke dag om acht uur”, „(Heb je gehoord / Hoorde je) het nieuws van gisteren?”.

ĆWICZENIE 35

Szyk pod kontrolą

Popraw szyk: „Ik heb gegeten niet het ontbijt”, „...omdat zij heeft gemist de trein”.

ĆWICZENIE 36

Opowiadanie końcowe

Napisz po niderlandzku opowiadanie o pięciu – sześciu zdaniach o całym minionym tygodniu: użyj co najmniej jednego czasownika regularnego, jednego nieregularnego, jednego z zijn, jednego zdania podrzędnego i co najmniej jednej zmiany między perfectum (pierwsze zdanie) a imperfectum (dalsza narracja). Dodaj polskie tłumaczenie.

Odpowiedzi

Ćwiczenie 31. belde / gebeld; reisde / gereisd; miste / gemist; leefde / geleefd; rookte / gerookt; betaalde / betaald.

Ćwiczenie 32. ging / gegaan; at / gegeten; schreef / geschreven; dacht / gedacht; kocht / gekocht; was / geweest.

Ćwiczenie 33. zijn; heeft; is; ben; is.

Ćwiczenie 34. „Ik werkte elke dag om acht uur”: powtórzenie, zwyczaj, imperfectum. „Hoorde je het nieuws van gisteren?": tu obie formy są możliwe w rozmowie, ale imperfectum pada naturalnie przy pytaniu o to, czy coś do kogoś dotarło w konkretnym momencie wspomnienia; w codziennej rozmowie równie częste jest „Heb je het nieuws gehoord?”.

Ćwiczenie 35. „Ik heb het ontbijt niet gegeten.” „...omdat zij de trein heeft gemist.”

Ćwiczenie 36. Odpowiedź otwarta. Sprawdź wszystkie pięć wymaganych elementów z instrukcji, poprawność form i szyku, zgodnie z regułami z całego zeszytu.

To, co zostaje po tym zeszycie

Każda z sześciu reguł z tego tygodnia odpowiada na inne pytanie: jaką końcówkę dodać, gdzie wstawić ge-, który czasownik pomocniczy wybrać, jaką formę zapamiętać, którego czasu użyć i gdzie postawić imiesłów. Jeśli przy każdym zdaniu w przeszłości potrafisz świadomie odpowiedzieć na te sześć pytań po kolei, reszta to już tylko ćwiczenie. Im więcej zdań napiszesz samodzielnie, tym szybciej odpowiedzi staną się odruchem, a nie liczeniem reguł w głowie.

☒ Powtórka i test

- ☐ Rozpoznaję typ czasownika (regularny, nieregularny, mieszany) przed wyborem końcówki
- ☐ Stosuję 't kofschip tylko do czasowników regularnych
- ☐ Wybieram hebben albo zijn świadomie, nie z przyzwyczajenia
- ☐ Dobieram czas (imperfectum/perfectum) do funkcji zdania, nie do polskiego aspektu
- ☐ Pilnuję miejsca imiesłowu w zdaniu głównym, podrzędnym, pytaniu i przeczeniu